DOI: 10.32844/2222-5374-2020-106-4-1.13
УДК: 342.9

Махаринець Д. Є.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

МЕХАНІЗМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Актуальність статті полягає в тому, що швидкі темпи розвитку суспільства в інформаційних сфері та просторі, варто виділити одним із пріоритетів України при реалізації внутрішньої політики держави, сприяння кожній особі у можливості реалізувати свої права та інтереси, в зручний для неї спосіб та забезпечити вільний доступ до будь-якої інформації, обіг якої не обмежується законом, особливо у сфері публічних правовідносин. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційних технологій. Вони активно впливають на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових безпеки держави. Необхідність використання інформаційних технологій вже не викликає ніяких сумнівів, оскільки технологія – це одна з найбільш динамічно розвинутих областей сучасного життя, яка дозволяє підвищити ефективність будь-якого процесу, що забезпечує розвиток суспільних відносин. Не виключенням являється і сфера адміністративного судочинства, оскільки дана форма реалізації судової влади покликана активно впливати на публічно-правові відносини та здійснювати захист прав та інтересів особи від незаконних рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. З метою визначення складових елементів механізму інформаційного забезпечення адміністративного судочинства досліджується сутність категорії «інформаційне забезпечення» загалом та «інформаційне забезпечення адміністративного судочинства» зокрема. На основі проаналізованих підходів науковців щодо визначення сутності «інформаційного забезпечення судочинства» наголошення на важливості належної його організації та здійснення для процесу відправлення правосуддя в публічно-правових спорах. Отримані результати дослідження було покладено в основу здійснення визначення складових елементів механізму інформаційного забезпечення адміністративного судочинства, які сприяють його реалізації. Зроблено висновок, що до елементів механізму інформаційного забезпечення адміністративного судочинства слід віднести: 1) мета, завдання та принципи реалізації інформаційного забезпечення; 2) законодавче регламентування процесу використання інформаційної бази; 3) суб'єкти інформаційних відносин (посадові особи судів та державних органів, які забезпечують їх функціонування та громадяни, які звертаються до суду з метою захисту своїх прав та інтересів; 4) безпечне інформаційне середовище, устаткування та відповідні інформаційні потреби адміністративних судів, їх посадових осіб; 5) нагляд у сфері інформаційного забезпечення адміністративного судочинства.

Ключові слова: інформування, забезпечення, адміністративне судочинство, інформаційне забезпечення, правосуддя, механізм забезпечення.

Актуальність теми. Враховуючи швидкі темпи розвитку суспільства в інформаційних сфері та просторі, варто виділити одним із пріоритетів України при реалізації внутрішньої політики держави, сприяння кожній особі у можливості реалізувати свої права та інтереси, в зручний для неї спосіб та забезпечити вільний доступ до будь-якої інформації, обіг якої не обмежується законом, особливо у сфері публічних правовідносин.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростаючою роллю інформаційних технологій. Вони активно впливають на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових безпеки держави. Необхідність використання інформаційних технологій вже не викликає ніяких сумнівів, оскільки технологія – це одна з найбільш динамічно розвинутих областей сучасного життя, яка дозволяє підвищити ефективність будь-якого процесу, що забезпечує розвиток суспільних відносин [1, с. 42].

Не виключенням являється і сфера адміністративного судочинства, оскільки дана форма реалізації судової влади покликана активно впливати на публічно-правові відносини та здійснювати захист прав та інтересів особи від незаконних рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень.

Як відзначає В.О. Кліщенко, реформування судової системи вже тривалий час залишається пріоритетом у реформуванні судової влади загалом. Його можна назвати важливим стратегічним напрямом діяльності держави задля підвищення ефективності судочинства та максимального додержання всіх принципів діяльності судової влади. Та одним із завдань судової реформи можна назвати формування інформаційного забезпечення адміністративного судочинства [2, с. 230].

Стан дослідження. Питання інформаційного забезпечення, в тому числі і діяльності органів судової влади, досліджувалось в роботах таких науковців, як В.Б. Авер'янов, І.В. Арістова, Г.В. Атаманчук, Н.В. Бабяк, О.М. Бандурка, С.Ю. Білявська, Ю.П. Битяк, Г.О. Блінова, В.О. Єльцов, Р.А. Калюжний, Ю.А. Клімашевська, В.О. Кліщенко, І.Б. Коліушко, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Б.Д. Куценко, В.Я. Мацюк, О.М. Пасенюк, Т.С. Перун, В.Б. Пчелін, В.А. Раца, І.О. Хайдарова, Ю.С. Шемшученко та ін.

Метою статті є з'ясування, на основі існуючих наукових поглядів на сутність інформаційного забезпечення діяльності судів, ознак та складових елементів механізму інформаційного забезпечення адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. В сучасних реаліях розвитку суспільства інформація все більше набуває статусу основної цінності серед учасників суспільних відносин. Сприйняття інформації як впливового важеля у досягненні конкретної мети, правильне та уміле її застосування не тільки спрощує виконання певних завдань а і виступає засобом для здійснення правового захисту гарантованих державою прав, свобод та інтересів в органах судової влади.

З метою вдосконалення всіх процесів провадження адміністративної справи, економії процесуального часу, зниження рівня витрат на документообіг та сприяння учасникам провадження, судова система потребує впровадження в свою діяльність інформаційно-комунікативних ресурсів. Крім того, важливим позитивним аспектом для зростання рівня довіри суспільства до судів та авторитетності актів правосуддя, є наявність Єдиної судової інформаційно-

телекомунікаційної системи, відкритість і доступність реєстру судових рішень та функціонування система «Електронний суд».

Наведені обставини змушують науковців здійснювати пошуки поняття та змісту категорії «інформаційне забезпечення судочинства», що призводить до відсутності в наукових колах єдності думок з досліджуваного питання.

Якщо розглядати складові даної правової категорії з точки зору енциклопедичних та тлумачних словників, можна знайти наступні їх значення. Згідно словника української мови, «інформаційний» - стосується до інформації, який містить інформацію [3]

А.М. Панчук характеризує інформатизацію як сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науковотехнічних і виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства; в основу цих процесів покладено створення, розвиток і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані з використанням сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [4, с. 294].

Смисловий зміст терміну «інформатизувати», на думку В.Т. Буселя, включає дію щодо запровадження інформатизації у різні сфери діяльності суспільства і людини [5, с. 511].

Категорію «забезпечувати» словник характеризує як постачання чогось у достатній кількості, задоволення кого-, що-небудь у якихось потребах; створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось; захист, охорона кого-, чого-небудь від небезпеки [3].

Досліджуючи сутність інформаційного забезпечення В.Б. Пчелін доходить висновку, що категорією «забезпечення» позначають тривалий процес, спрямований на гарантування функціонування відповідної інституції, підтримання її в належному стані з метою виконання поставлених перед нею завдань [6, с. 22].

З огляду на енциклопедичний та тлумачний зміст досліджених термінів можна дійти висновку, що інформаційне забезпечення являє собою діяльність, метою якої виступає задоволення потреб учасника суспільних відносин у певній інформації, її накопиченні або передачі для досягнення конкретно визначеної мети, а саме захисту певного суб'єктивного права.

Інформаційне забезпечення у сфері державного управління, на переконання І.В. Клименко, являє собою сукупність методів і засобів щодо розміщення і подання державних інформаційних ресурсів, що містять системи класифікації і кодування, уніфіковані системи документації, раціоналізації документообігу і форм документів, методів створення інформаційних баз даних і баз знань [4, с. 296].

В межах дослідження правового статусу державної судової адміністрації України Б.Д. Куценко розглядають інформаційне забезпечення як цілеспрямований вплив відомчих ресурсів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб представників судової влади, а також користувачів адміністративних послуг судочинства, які в сукупності становлять організаційно-технічний процес, спрямований на забезпечення права на справедливе й гуманне судочинство [7, с. 125].

В своєму дослідженні В.А. Раца формулює інформаційне забезпечення діяльності судів – як метод організації функціонування судової системи, який передбачає взаємопов'язану та взаємозумовлену сукупність: а) інформації, створюваної відповідно до потреб суб'єктів судової діяльності; б) діяльності щодо реалізації комплексу потреб інформаційних заходів, зумовлених специфікою діяльності суду та необхідних для ефективного функціонування суду загалом і створення умов для здійснення правосуддя зокрема; в) інформаційних технологій [8, с. 111–112].

Вивчаючи питання використання інформаційного ресурсу для прийняття управлінських рішень В.Я. Мацюк наголошує на тому, що інформаційне забезпечення – це комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, котрі забезпечують у процесі управління та функціонування системи інформаційні зв'язки її елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань [9, с. 144].

З огляду на запропоновані варіанти розуміння сутності інформаційного забезпечення можна сформулювати ряд завдань, що стоять перед цим видом організаційного забезпечення діяльності судів. Саме завдяки інформатизації діяльності судових органів судді, під час відправлення правосуддя, забезпечуються можливістю оперативно, в необхідній кількості, систематизованому форматі отримати будь-яку інформацію для розгляду публічно-правового спору в найкоротші терміни, об'єктивно та обґрунтовано викласти своє рішення у формі відповідного акту судочинства.

Крім того, інформаційне забезпечення може сприяти роботі судді опосередковано. Готування справ до розгляду, забезпечення ведення канцелярії, архіву, службового документообігу покладено на апарат суду та його працівників, якість та оперативність роботи яких безпосередньо залежить не тільки від рівня професійної майстерності а і від інформаційної складової та інформаційного забезпечення судочинства.

Проаналізувавши позицій науковців В.Б. Пчелін доходить висновку, що під інформаційним забезпеченням адміністративного судочинства України слід розуміти засновану на приписах чинного національного законодавства сукупність заходів, пов'язаних із оперуванням (збором, фіксацією, аналізом, зберіганням, поширенням тощо) інформацією, які реалізуються в рамках виконання своїх функцій уповноваженими суб'єктами та завдяки функціонуванню автоматизованих систем і спрямовані на забезпечення належної діяльності адміністративних судів з розгляду та вирішення публічно-правових спорів [6, с. 24].

Такий організаційний захід, як інформаційне забезпечення адміністративного судочинства характеризується наявністю певного механізму його реалізації.

У загальному розумінні поняття «механізм» слід сприймати в якості внутрішньої будови, системи або ж сукупності процесів, на яких ґрунтується будь-яке явище [5, с. 665].

Враховуючи те, що в даній публікації ми досліджуємо механізм інформаційного забезпечення судочинства, варто відзначити, що мова іде про врегульований правовими нормами процес інформатизації та обміну

даними, який має юридичне значення для провадження правосуддя на основі певних принципів права.

В своєму дисертаційному дослідженні Коваленко Ю.О. доходить висновку, що адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України - це один з видів державно-правового механізму в інформаційній сфері, основні елементи якого врегульовуються нормами адміністративного законодавства, які закріплюють правові принципи, методи та порядок здійснення повноважними суб'єктами функцій з приводу збору, опрацювання, систематизації, зберігання, надання інформації про стан корупції та протидії корупції в правоохоронних органах України з використанням обраного комплексу технічних засобів, а також гарантування, забезпечення та оптимізації означених функцій [10, с. 45].

С.О. Шатрава, досліджуючи питання адміністративно-правового механізму запобігання корупції в органах Національної поліції України, наголошує, що даний механізм являє собою цілісну систему взаємопов'язаних і взаємодіючих один з одним елементів, існування яких забезпечує реалізацію антикорупційної політики держави [11, с. 30].

Враховуючи те, що механізм інформаційного забезпечення визнається системою певних елементів та дій, які у своєму поєднанні формують злагоджену діяльність суб'єкта з метою досягнення поставленого завдання чи реалізації певної функції, вважаємо за необхідне, для досягнення поставленої мети дослідження, визначити структуру механізму інформаційного забезпечення адміністративного судочинства.

При цьому слід наголосити, що досягнення даного завдання ускладнює той факт, що наразі науковці мають різні погляди на перелік складових елементів правового механізму. Свою точку зору з цього приводу пропонує О.Ф. Скакун, яка вважає, що правовий механізм складається зі взаємопов'язаних і відносно самостійних функціональних систем, до яких вчена відносить: - систему нормативно-правової регламентації; - систему правозабезпечення; - систему правової саморегуляції [12, с. 45].

С.О. Шатрава, досліджуючи адміністративно-правовий механізм запобігання корупції, до основних його елементів відносить: 1) нормативно-правові акти, які містять норми адміністративного права (матеріальні та процесуальні); 2) суб'єкти запобігання корупції в органах Національної поліції (тобто, суб'єкти, які були спеціально створенні для забезпечення моніторингу, організації і контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, оцінку корупційних ризиків щодо запобігання корупції); 3) адміністративно-правові відносини у сфері запобігання корупції в органах Національної поліції; 4) адміністративно-правовий інструментарій тощо [11, с. 30].

Висновки. Отже, враховуючи зазначене і ту обставину, що інформаційне забезпечення адміністративного судочинства здійснюється в процесі діяльності та взаємодії уповноважених на це суб'єктів та зацікавлених у ході судочинства осіб, а також завдяки застосуванню в ході такої діяльності відповідних засобів інформаційного характеру, вважаємо за доцільне до елементів механізму інформаційного забезпечення адміністративного судочинства віднести: 1) мета, завдання та принципи реалізації інформаційного забезпечення; 2) законодавче регламентування процесу використання інформаційної бази; 3) суб'єкти інформаційних відносини (посадові особи судів та державних органів, які

забезпечують їх функціонування та громадяни, які звертаються до суду з метою захисту своїх прав та інтересів; 4) безпечне інформаційне середовище, устаткування та відповідні інформаційні потреби адміністративних судів, їх посадових осіб; 5) нагляд у сфері інформаційного забезпечення адміністративного судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук О.В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства. *Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2014. № 1(50). С. 42–47. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znrcvsvd_2014_1_7.pdf.

2. Кліщенко В.О. Історико-правовий генезис інформаційного забезпечення діяльності окружних адміністративних судів України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 230–232. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/61.pdf.

3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка. 1970–1980. URL: http://ukrlit.org/slovyk/slovyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh.

4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов, ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005. 1728 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>.

6. Пчелін В.Б. Сутність інформаційного забезпечення адміністративного судочинства України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2016. Вип. 39. Том 2. С. 22–25.

7. Куценко Б.Д. Адміністративно-правовий статус державної судової адміністрації України: дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 К. 2016. 223 с.

8. Раца В.А. Гносеологічний аспект поняття «інформаційне забезпечення діяльності судів». *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 109–115.

9. Мацюк В.Я. Використання інформаційного ресурсу підрозділами податкової міліції для прийняття управлінського рішення: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2004. 208 с.

10. Коваленко Ю.О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 245 с.

11. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах Національної поліції України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 40 с.

12. Скаун О.Ф. Теория государства и права: учеб. Харьков: Консум, 2000. 704 с.

D. Maharinets

MECHANISM OF INFORMATION SUPPORT ADMINISTRATIVE JUDICIARY

The relevance of the article is that the rapid pace of development of society in the information sphere and space should be highlighted as one of Ukraine's priorities in implementing domestic policy, assisting each person in the opportunity to exercise their rights and interests in a convenient way and ensure free access to any information, the circulation of which is not limited by law, especially in the field of public relations. The current stage of development of society is characterized by the growing role of information technology. They actively influence the state of political, economic, defense and other components of state security. The need to use information technology is no longer in doubt, because technology is one of the most dynamically developed areas of modern life, which allows to increase the efficiency of any process that ensures the development of social relations. The sphere of administrative proceedings is no exception, as this form of exercising judicial power is designed to actively influence public law relations and protect the rights and interests of the individual from illegal decisions, actions or omissions of the subject of power. In order to determine the constituent elements of the mechanism of information support of administrative proceedings, the essence of the category «information support» in general and «information support of administrative proceedings» in particular is studied. Based on the analyzed approaches of scholars to determine the essence of «information support of the judiciary» emphasis on the importance of its proper organization and implementation for the process of administering justice in public law disputes. The obtained results of the research were the basis for determining the components of the mechanism of information support of administrative proceedings, which contribute to its implementation. It is concluded that the elements of the mechanism of information support of administrative proceedings should include: 1) purpose, objectives and principles of implementation of information support; 2) legislative regulation of the process of using the information base; 3) subjects of information relations, officials of courts and state bodies that ensure their functioning and citizens who apply to the court to protect their rights and interests, 4) secure information environment, equipment and relevant information needs of administrative courts, their officials persons; 5) supervision in the field of information support of administrative proceedings.

Keywords: *information, support, administrative proceedings, information support, justice, support mechanism.*